

สมเด็จพระแม่หลวง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทวีศักดิ์ ญาณประทีป

คณะมนุษยศาสตร์

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ร่มเกล้าของชาวไทย พระองค์ทรงประทับอยู่ท่ามกลางดวงใจของชาวไทยทุกผู้ ทรงพระเมตตาอาหารในความทุกข์เดือดร้อนของอาณาประชาราษฎร์เป็นเนืองนิจ ที่ได้พสกนิกรของพระองค์ได้รับความทุกข์ยากเข็ญ ที่นั้นย่อมปรากฏพระองค์อยู่ท่ามกลางประชาราษฎร์เสมอ พระราชกรณียกิจและพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์เป็นที่ประทับใจของอาณาประชาราษฎร์ทุกหมู่ทุกเหล่า

สมัยบรรพกาล กวีเป็นผู้บันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่บังเกิดขึ้นโดยใช้บทร้อยกรอง สรรเสริญพระเกียรติพระมหากรุณาธิคุณแห่งสถาบันกษัตริย์นี้เองเป็นแรงบันดาลใจให้กวีนำมาสดุดีพระเกียรติ แม้ในปัจจุบันนี้ก็มีผู้แต่งร้อยกรองเป็นจำนวนมากได้นำเอาพระมหากรุณาธิคุณและพระราชกรณียกิจในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถสดุดีไว้ในบทร้อยกรอง แต่ก็เป็นสิ่งสุดวิสัยที่ผู้แต่งร้อยกรองจะพรรณนาพระมหากรุณาธิคุณได้ครบถ้วน ฉะนั้นความดีที่ผู้แต่งร้อยกรองพรรณนาไว้

ความนั้นถือได้ว่าเป็นเพียงส่วนเสี้ยวหนึ่งแห่งพระราชกรณียกิจและพระ-
มหากุณาธิคุณเท่านั้น ความจริงข้อนี้ยืนยันได้เสมอ
สิ่งที่ผู้แต่งร้อยกรองในปัจจุบันนี้ได้พรรณนาถึงพระองค์ พอยก
เป็นตัวอย่างได้ดังนี้

“พระคุณเจกทีพยัชลา หลังจากพ่ากพ่า
นำขึ้นผืนแผ่นดินสยาม
ชาวโลกระบือลือนาม ถึงความดีงาม
ของราชินีจอมไทย”

(วารสารทางหลวง)

ความที่ผู้แต่งร้อยกรองสรรเสริญพระองค์ฉะฉานนั้น เป็นความจริง
โดยแท้ พระมหากุณาธิคุณของพระองค์แผ่ไพศาลท่ามกลางชาวไทยทั้ง
ผอง ผู้ใดตกกระกำลำบาก ทุกข์ยาก เจ็บไข้ และไร้ที่พึ่ง ความทราบถึง
พระเนตร พระกรรณ ก็ทรงให้ความอุปถัมภ์ค้ำชูเนื่อง ๆ เช่น การรับ
คนไข้อนาถาไว้เป็นคนใช้ส่วนพระองค์ ขอยกตัวอย่างให้เห็นน้ำพระราช
หฤทัยที่เปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาต่อคนยากไร้ เช่น จรจบครัววินายสม
บุญลือพันธ์ นายสมเป็นชาวไร่หุบกะพง ทำงานไม่ได้เพราะเป็นอัมพาต
ครั้งตัว ภรรยาของนายสมเคยเป็นคนใช้ในพระบรมราชินูปถัมภ์และได้
เสียชีวิตไปด้วยโรคมะเร็ง เจ็ดปีเต็มที่นายสมขาดแม่บ้านและตนเองก็
ประสบเคราะห์ร้ายเป็นอัมพาต ญาติ ๆ จึงได้นำบุตรสาวของนายสม 2 คน
น้อมเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถและได้รับพระ
มหากุณาธิคุณทรงรับเลี้ยงไว้ทั้ง 2 คน จนกระทั่งเติบโตได้ 8-9 ปี

คนพี่ชื่อเกสิน เป็นโง่มาตั้งแต่อายุได้ 5 ปี ส่วนคนน้องชื่อ ใจฉาน เมื่อพระองค์เสด็จมาหุบกะพง ก็ได้ทรงนำใจฉานตามเสด็จมาด้วย คราวหนึ่งเคยตรัสกับญาติพี่น้องของนายสมว่า “ใจฉานเขาจำแม่เขาไม่ได้ เขานึกว่าฉันเป็นแม่เขามาตั้งแต่ที่แรก” นี่เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งในพระมหากษัตริย์คุณของพระองค์ที่มีต่อชาวไร่ผู้ยากไร้ มิใช่เฉพาะชาวนา ชาวไร่ที่ยากจนเท่านั้น แม้ทหารกล้าผู้อุทิศชีวิตเพื่อชาติบ้านเมือง เมื่อครอบครัวของเขาประสบกับความหายนะเพราะขาดหัวหน้าครอบครัว พระองค์ก็ทรงให้ความอุปการะ โดยให้การศึกษาเล่าเรียนแก่บุตรของทหารและทรงช่วยเหลือครอบครัวของเขา มิได้ทอดทิ้งให้เขาว่าเหว ความจริงข้อนี้ย่อมประจักษ์ใจแก่ชาวไทยทั้งชาติ พระมหากษัตริย์คุณของพระองค์มิได้มีเฉพาะคนไทยเท่านั้น แม้ชาวต่างชาติที่หนีร้อนมาพึ่งเย็น พระองค์มิได้ทรงทอดทิ้งเขาเหล่านั้น เคยเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรค่ายอพยพชาวเวียดนาม เขมรและลาว ทรงรับสั่งให้สภากาชาดไทยให้ความช่วยเหลือผู้อพยพทั้งหลายให้มีความผาสุกโดยทั่วหน้า พระมหากษัตริย์คุณของพระองค์มิได้ทรงเลือกให้แก่ผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ แต่ทรงหลั่งน้ำพระราชหฤทัยให้แก่เหล่าพสกนิกรของพระองค์โดยทั่วถึงกัน

ผู้แต่งร้อยกรองอีกผู้หนึ่งซึ่งสรรเสริญพระเกียรติของพระองค์ด้วยการนำความในพระราชดำริของพระองค์มาสดุดีไว้ให้ปรากฏว่า

“ใครเล่าควรวราษฏร์ร้อน ลำเค็ญ
โปรดประทานความเย็น อยู่เกล้า

พระองค์พระทรงเป็น
แผ่พระการุญไว้

หมายชูหมายช่วยให้
คลายวิตกกังวล
แม่จนมียอมจน
เสริมวิชาชีพกล้า

ราษฎร์เปรมเพราะพระเกื้อ
เสริมและสร้างสิ่งสุนทรีย์

พระราชทานทุน
พันธ์พืช สัตว์ เครื่องใช้

ส่งคนสืบเสาะผู้
ใคร่พิทอดีจัด

ผู้แทนพระองค์สด
เสริมเพื่อฟื้นฟู

ที่ดินไฉนนำเข้า
สองพระองค์ทรงโหม

เดิมทีที่เคยโหม
เดิมที่เคยยากไร้

ปานแม่ เมืองนา
ดั่งร้อนแรงสลาย

มหาชน
ว่า
จะขจัด จนแฮ
กลับตั้งตนเกษม

การุญ
สวัสดิไว้

สมทบ
ช่วยต้องตามประสงค์

ทอพัสดุ
จ่ายซื้อ

เลาะเยี่ยม เยียนนา
เร่งฟื้นคืนศิลป์

ครองชโลม ชีพเฮย
จัดให้

แปรสภาพ ดินนา
ราษฎร์ฟื้นฟูสละน”

(วนิดา สถิตานนท์)

พระมหากษัตริย์คุณที่พระองค์พระราชทานแก่ชาวไทยทั้งปวงนั้น มิได้แต่เพียงการเสด็จเยี่ยมเยียนราษฎรเท่านั้น การใดที่เป็นอาชีพอัน อาจเพิ่มพูนรายได้ของราษฎรพระองค์ทรงส่งเสริม โดยเฉพาะด้านเกษตร กรรม พระองค์ทรงระลึกถึงชาวไร่ชาวนาที่ยากจน ไม่มีที่ทำมาหากิน สิ่งที่เราได้เห็นและซึ่งใจก็คือ การที่ได้พระราชทานที่ดินทวิษสินส่วน พระมหากษัตริย์ให้ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร นอกจากนี้ที่ดินใดที่ราษฎร ขาดน้ำทำการเกษตรและไม่มีความรู้ในการปรับปรุงที่ดิน พระองค์ทรง เข้าไปช่วยเหลือเช่นที่หุบกะพง เป็นต้น ได้ทรงพัฒนาที่ดิน ทรงแนะนำ วิธีการปลูกพืชพันธุ์ต่าง ๆ พร้อมทั้งพระราชทานพันธุ์พืชให้ด้วย ทรง แนะนำให้ใช้ระบบชลประทานที่มีประสิทธิภาพใช้ระบบสหกรณ์ในการ จำหน่ายพืชผล ทำให้ชาวไร่ชาวนามีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น การที่พระ- องค์ทรงช่วยเหลือแนะนำให้เกษตรกรต่อสู้กับความยากจนจนสัมฤทธิ์ผล เช่นนี้ พระเกียรติคุณของพระองค์จึงขจรขจายไปทั่วโลก องค์การ F.A.O. จึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญซีริส เพื่อประกาศเกียรติคุณของ พระองค์ในด้านเกษตรกรรม

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งเป็นพระราชดำริของพระองค์และได้ ทรงกระทำสำเร็จมาแล้วคือ การสนับสนุนศิลปะพื้นบ้าน เช่น การทำ หัตถกรรมหัตถ์ลิปะ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการนำหัตถ์ลิปะ มาถักทอเป็นกระเป๋าถือของสตรีและสิ่งอื่น ๆ ซึ่งมีความสวยงามยิ่งนัก การทอผ้าไหมและผ้าตีนจกของชาวบ้านตำบลต่าง ๆ เช่นที่หาดเสี้ยว อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ก็เช่นเดียวกัน พระองค์ทรงส่ง

เสริมให้รักษาของเดิมไว้ อันเป็นสิ่งเซ็ดหน้าชุดาอยู่จนทุกวันนี้ สิ่งที่ควรกล่าวถึงการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้านอันมีคุณค่าอีกอย่างหนึ่งก็คือ การที่พระองค์ทรงส่งเสริมการทอผ้าของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ทั้งนี้เป็นด้วยพระองค์ทรงเล็งเห็นว่า ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เริ่มสนใจการแต่งกายของชาวเมือง และกำลังจะหมดความภาคภูมิใจในเครื่องแต่งกายประจำเผ่าของตน ในระหว่างชาวเขาเผ่าต่าง ๆ นั้น ชาวเขาเผ่าเย้าเป็นเผ่าที่มีเครื่องแต่งกายเป็นลายปักได้สวยงามเป็นพิเศษ ศิลปะการปักลายบนเครื่องแต่งกายของชาวเขาเผ่าเย้าได้สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เมื่อชาวเขาติดต่อกับชาวเมืองมากขึ้น พ่อค้าก็เห็นประโยชน์ในการค้าขาย จึงให้ชาวเขาเผ่าเย้าทอผ้าปักลายมาขายให้ชาวเมือง ศิลปะอันสวยงามจึงขาดความประณีตเพราะทำไปโดยเห็นแก่ประโยชน์ด้านการค้าเพียงอย่างเดียว พระองค์ทรงเห็นความจริงว่าศิลปะดั้งเดิมคงหมดสิ้นไปในไม่ช้า จึงทรงปลุกใจให้ชาวเขาเผ่าเย้าภาคภูมิใจในเครื่องแต่งกายประจำเผ่าของตนและทรงส่งเสริมให้ชาวเขาเผ่าเย้าประดิษฐ์เครื่องแต่งกายอย่างศิลปะดั้งเดิมของตน พร้อมทั้งทรงแนะนำให้ปักลายใหม่ ๆ ที่สวยงามยิ่งขึ้น พระมหากษัตริย์คุณนี้ช่วยให้ศิลปะการประดิษฐ์เครื่องแต่งกายของหญิงชาวเขาเผ่าเย้ายังคงมีอยู่ตราบเท่าทุกวันนี้

“สง่างามคู่ปืนไต้	ภูมินทร์
ทวยราษฎร์สว่างจินต์	ท้าวหน้า
เจกสุรีย์คู่ศศิน	เวียงส่อง โลกฤฯ
แผ่รังสีเจดจำ	โลกล้วนเหตุธรรม์”

(เปลื้อง ชัยจันทร์)

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถทรงเป็นพระมเหสีคู่พระ-
 ทัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่ว่าจะทางที่เสด็จพระราชดำเนินไป
 นั้นจะลำบากยากแค้นและทุรกันดารเพียงใด ถ้ามีพระบาทสมเด็จพระ-
 เจ้าอยู่หัว ก็จะต้องมีสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถตามเสด็จ
 ด้วยเสมอ ทางที่เสด็จพระราชดำเนินอาจจะเป็นป่าเขาที่เต็มไปด้วยผู้ก่อ
 การร้าย เป็นภูเขาสูงยอดดอยอันเป็นที่อาศัยของชาวเขาหรือเป็นหัวเมือง
 ชายทะเลภาคใต้ ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จไปเยี่ยมเยียนราษฎรมิได้ขาด
 แม้ในที่เสี่ยงภัยอันตราย เช่นเมื่อทหารตำรวจปะทะกับผู้ก่อการร้ายหรือ
 ศัตรูภายนอกประเทศ ณ ที่นั้น ทั้งสองพระองค์จะทรงปรากฏพระองค์
 เป็นมิ่งขวัญแก่เขาเหล่านั้นทุกครั้ง

ความทุกข์เดือดร้อนของราษฎรอันเกิดจากความยากจน เนื่องจาก
 การประกอบอาชีพที่ไม่พอกิน การประสบภัยธรรมชาติ โรคภัยไข้เจ็บ
 ต่าง ๆ เบียดเบียน หรือถูกศัตรูของชาติทำลาย บารมีของพระองค์ จะ
 ช่วยปกป้องคุ้มครองประชาชน ด้วยทรงใช้พระสติปัญญาและพระราช-
 หฤทัยที่เปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาในการที่จะดับทุกข์ให้แก่ราษฎร ได้ทรง
 ประกอบพระราชภารกิจสำเร็จพระราชประสงค์ทุกครั้ง ดังอักษรภา
 สรรเสริญพระเกียรติคุณว่า

“องค์อรรราชินีผู้	เพียงเพ็ญ
ทรงปราบทุกข์ภัยเข็ญ	ศึกสู้
ดับร้อนร้ายกลายเป็น	ราษฎรสุข สราญเฮย
ปวงข้าบาททุกผู้	อยู่ด้วยพระบารมี”

พระมหากษัตริย์คุณของพระองค์ ทรงแผ่ไพศาลกว้างไกล เป็นที่อึ้งอึ้งใจแก่พสกนิกรทุกผู้ สุตที่จะพรรณนาพระมหากษัตริย์คุณได้สิ้นสุด และด้วยระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของพระองค์ ขอยกตัวอย่างเมื่อครั้ง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมารทรงนำพระราชอาคันตุกะแห่งอิหร่าน เสด็จสู่ภาคเหนือตามหมายกำหนดการกำหนดว่าจะเสด็จทอดพระเนตรโรงเรียนฝึกลูกช้างที่จังหวัดลำปาง ชาวลำปางทราบข่าวนี้ ได้พากันมารอรับเสด็จอย่างมิดพ้ามัดดิน ทั้ง ๆ ที่ฝนตกหนักก็มีได้ท้อถอย และด้วยเหตุที่ฝนตกทำให้ทางที่เสด็จไม่สะดวก จึงงดเสด็จโดยกะทันหัน แม้สิ่งเล็กน้อยเช่นนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถทรงทราบและทรงสงสารราษฎรที่จงรักภักดีต่อพระองค์ไม่ยอมให้ราษฎรต้องผิดหวัง ทั้งสองพระองค์จึงทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินไปยังโรงเรียนฝึกลูกช้างเป็นการส่วนพระองค์ในภายหลัง

ชาวไทยทั้งผอง ว้าลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของพระองค์อยู่ตลอดเวลา ในวโรกาสเช่นนี้ ขอถวายพระพร

“ทนายกา โทตุ มหาราชา”

□ □ □